

INTERVIEW

De stad als arena voor sociaal-ecologische strijd. Interview met Erik Swyngedouw

Pascal Debruyne en Stijn Oosterlynck

Volgens politiek geograaf Erik Swyngedouw is er in onze steden steeds minder ruimte voor politiek debat. Stedelijk beleid wordt herleid tot het beheren van de lokale gevolgen van de economische globalisering. Er moeten alternatieven komen voor de nieuwe, ondemocratische vormen van politieke organisatie. Voor Swyngedouw betekent dit dat de samenleving opnieuw vormgegeven moet worden vanuit politieke, sociale en ecologische gelijkheid als funderend principe van het politieke.

Vanwaar je interesse voor steden en stedelijkheid?

Swyngedouw: "Begin jaren '70, toen ik voor landbouwkundig ingenieur studeerde, was er onder studenten een sterke interesse in maatschappelijke problemen. Ikzelf was erg geïnteresseerd in ecologie en economie, vooral op het platteland. Ik was betrokken bij de strijd tegen kernenergie en het kapitalistisch-agrarisch complex, waar de Boerenbond toen de sterkste uitdrukking van was. Ik had *Das Kapital* wel gelezen, maar pas toen ik stedenbouw en ruimtelijke ordening studeerde en in contact kwam met het werk van de stadssocioloog Manuel Castells en geograaf David Harvey, zag ik hoe die abstracte theorie zich vertaalde in concrete sociale strijd in steden. Als je vecht voor sociale en emancipatorische verandering, doe je dat niet in de korenvelden van Limburg. Sindsdien ben ik ervan overtuigd dat het front van de politieke strijd in de steden ligt. Die overtuiging werd versterkt tijdens mijn verblijf in Baltimore (VS), waar ik bij David Harvey een doctoraat schreef. Het was de eerste keer dat ik in een grote stad woonde. Baltimore, een stad aan de Oostkust, met zijn typische industriële cultuur, werd toen zwaar getroffen omdat de industrie er wegtrok. Dit had grote invloed op de arbeiderscultuur. Die ervaring stimuleerde mijn theoretische interesse in gecombineerde en ongelijke ontwikkeling. Alle mogelijke schaalniveaus, van de buurt, de stad en de nationale staat tot internationale en transnationale schalen zijn betrokken in deze ongelijke ontwikkeling. Bijvoorbeeld: de meest ontwikkelde kapitalistische staten blokkeren de ontwikkeling van minder ontwikkelde staten, maar voeren er tegelijkertijd de meest geavanceerde productietechnieken en -relaties in. Die komen dan voor naast de meest primitieve technieken."

Je stelt dat de stad essentieel is voor sociale strijd. Wat is dan de essentie van de stad?

Swyngedouw: "De stad is het laboratorium van de kapitalistische globalisering. De meest positieve ontwikkelingen, zoals technologische en sociale innovatie, maar ook de

meest negatieve en perverse effecten, zoals armoede en uitsluiting, komen er tot uiting. Je kunt zeggen dat de stad tegelijkertijd de belofte voor vrijheid en emancipatie, maar ook de zweep van de onderdrukking en exclusie in zich draagt. De stad belichaamt dus de dominante ontwikkelingen en posities op wereldniveau. Daarom heeft de sociale strijd in kapitalistische samenlevingen een uitdrukkelijk stedelijk karakter. Vroeger dacht ik dat het platteland ook in de tijd achtergesteld is op de stad, maar daar ben ik voor een stuk op teruggekomen.”

Je maakte als geograaf naam met je werk over globalisering en het concept 'schaal'. Wat betekent die 'schaal' en hoe kwam je tot dit concept?

Swyngedouw: “Ik was niet de eerste die rond schaal werkte. Om te begrijpen hoe ik overtuigd raakte van het concept schaal, moet je de context van de jaren '80 kennen. De marxistische analyses die toen de stadssociologie en -geografie domineerden werden bekritiseerd omdat deze visies alles herleidden tot de economie – een terechte kritiek. Politiek werd door dogmatische marxisten beschouwd als een verlengstuk van economische relaties. Politieke processen vormen nochtans de fundamentele as van de sociaal-emancipatorische strijd. Door dit politieke perspectief begon ik over het concept schaal na te denken. Het belang van het concept schaal werd me duidelijker

---

De herschaling van de staat is volgens mij in wezen een strategie om de liberale democratische rechtstaat te ondermijnen.

---

toen ik de sluiting van de Limburgse koolmijnen en later de internationalisering van het financiële systeem bestudeerde. Beide studies maakten zichtbaar dat de nationale staat radicaal aan het veranderen was. Toch vond ik de discussie die daar toen over gevoerd werd teleurstellend. Men argumenteerde dat de macht van de staat aan het verdwijnen was, dat die het moest afleggen tegen de globaliserende en internationaliserende economie. Ik was het daar niet mee eens, gewoon al omdat men de globalisering beschreef als een anoniem systeem en er voor de staat geen slagkracht overbleef. De politiek en de nationale staat verdwijnen helemaal niet, maar worden herschaald. Bevoegdheden, besluitvormingsmechanismen en beleidsinstrumenten worden, op een bewuste manier, door concrete politieke beslissingen naar boven (naar internationale instellingen, zoals de EU) en naar onderen (naar regio's en steden) verschoven. Deze herschaling en herstructurering stuwen de economische globalisering voort. Midden daarvan krijgen private actoren zoals reconversie maatschappijen, stedelijke ontwikkelingsbedrijven of NGO's meer ruimte. Dat zijn wel degelijk politieke instellingen, maar ze zijn niet democratisch gecontroleerd. We zien fundamenteel nieuwe vormen van politieke organisatie, veelal georganiseerd als netwerken, die zorgen voor nieuwe relaties tussen bestuurders en bestuurden. De herschaling van de staat is volgens mij in wezen een strategie om de liberale democratische rechtstaat te ondermijnen. De uitbesteding van de Limburgse reconversie illustreerde hoe de machteloosheid van overheden door die politieke overheden zelf wordt gemaakt.”

Hoe zie jij de verhouding tussen het concept 'schaal', dat een zekere hiërarchie tussen verschillende politieke niveaus suggereert en het meer horizontale concept 'netwerk'?

Swyngedouw: “Voor mij sluiten beide concepten elkaar niet uit. Ze komen voort uit een verschillende benadering van de realiteit. In ons dagdagelijkse leven functioneren we inderdaad in netwerken. Maar die netwerken zijn niet autonoom; ze staan niet op zichzelf. Soms duiken er in die netwerken problemen op. Op dat moment treedt de geschaalde werkelijkheid in werking. Neem het netwerk van de internationale koffiemarkt. Koffie wordt geteeld en verwerkt en komt daarna via

allerlei handelsnetwerken in de winkel om de hoek terecht. Maar die netwerken zitten ingebed in regelgevings- en eigendomsregimes en die zijn georganiseerd op bepaalde politieke schaalniveaus. Mensen leiden hun dagelijks leven in netwerken, maar als er een probleem ontstaat dan wordt de politie of het gerecht ingeschakeld. Politie en gerecht zijn in hiërarchische schalen georganiseerd. Zonder die geschaalde regimes functioneren netwerken niet. Beide zijn noodzakelijk en de sociale strijd gaat over het evenwicht tussen de twee. De discussie over de Poolse loodgieter en de Bolkesteinrichtlijn gaat daar over. Mag de Poolse loodgieter zich vrij verplaatsen in een horizontale ruimte? Op welke schaal reguleren we eventuele problemen en onrechtvaardigheid die hierdoor ontstaan?"

Je stelt dat de nationale staat zich niet langer bezighoudt met de taak sociaal-economische en politieke ontwikkeling min of meer gelijkmatig over haar territorium te verspreiden. Steden worden zo direct overgeleverd aan de internationale concurrentie voor kapitaal, prestigieuze projecten, toeristen en consumenten. Welke impact heeft dit op het democratische debat over de toekomst van de stad?

Swyngedouw: "Deze veranderingen gebeurden tegen de achtergrond van de dubbele crisis van staat en economie die vanaf midden jaren '70 duidelijk werd. Winsten waren onvoldoende, de werkloosheid was en is nog steeds hoog en de traditionele overheidsinterventies in de economie waren niet langer effectief. De staat worstelde met een gigantische schuld. Bedrijven kunnen maar op drie manieren reageren: delokaliseren, innoveren of sluiten.

Dat laatste is niet noodzakelijk slecht. Ik ben blij dat de mijnen gesloten zijn. Het is vuil, ongezond en mensenwaardig werk. Het enige wat wij hier kunnen doen is innoveren. Dat heeft grote sociale en culturele gevolgen. Er ontstaat een nieuwe arbeiderselite, zoals de kenniswerkers. Bovendien vereist dit een andere organisatie van de staat en nieuwe 'politie'-methoden, nieuwe manieren om de dominante machtsverhoudingen in stand te houden. De overheidsuitgaven worden gesaneerd door privatiseringen, innovatie en ondernemerschap worden gestimuleerd, de verzorgingsstaat wordt afgebouwd. Waar vroeger iedereen toegang had tot de sociale zekerheid, wordt dit onder het mom van responsabilisering steeds meer voorwaardelijk.

Deze economische en politieke veranderingen hebben enorm zware gevolgen voor de steden. Ten eerste neemt de armoede in steden toe door het inkrimpen van de sociale zekerheid. Men tracht aan wijkopbouw te doen om buurten er weer bovenop te helpen, maar dat stelt weinig voor in vergelijking met universele sociale zekerheid. Ten tweede verschuift de controle op gedrag van burgers van de staat naar de markt – opnieuw verlies van democratische controle. Ten derde komen lokale initiatieven meer op het voorplan. Als de staat niet langer tussenkomt zijn steden op zichzelf aangewezen en moeten ze zelf initiatieven nemen. Onder het mom dat de staat en de stad geen macht hebben schikt men zich naar de normen van de markt.

Steden profileren zich als aantrekkingspolen van kapitaal en toerisme. Het politieke debat gaat deels ten onder door de hevige concurrentiestrijd, maar vooral door de aanvaarding dat er geen alternatieven zijn. Als er alleen nog 'technische bemerkingen' overblijven om de stadsvernieuwing goed te 'managen', dan wordt niet meer aan politiek gedaan. Afwijkende meningen worden uit onze steden geweerd. Publieke ruimtes worden intensief bewaakt en gesuperviseerd. De Olympische Spelen worden met veel tromgeroffel binnengehaald, terwijl skateboarders weggejaagd worden. De straat wordt zo herleid tot een ruimte om door te lopen. Bij 'legitieme' activiteiten daarentegen worden geen middelen gespaard om mensen op straat te krijgen. Dan wordt 'hier is niets te zien' plots 'kom dat zien'. Met mijn studenten doe ik jaarlijks

een experiment waarbij ik hen vraag om op een openbaar plein in Londen vreemd, maar volstrekt legaal gedrag te vertonen. Het duurt meestal slechts een paar minuten voor we door politie of private veiligheidsagenten verwijderd worden en de ruimte 'gezuiverd' is."

Je schrijft dat dissensus, conflict en debat uit de stedelijke publieke ruimtes geweerd worden, maar dat er uit de breuklijnen (urban cracks) alternatieve democratische stedelijke projecten kunnen ontstaan.

Swyngedouw: "In de mate waarin steden belangrijker worden verschuift de focus van nationale economische ontwikkeling naar stedelijke en regionale economische ontwikkeling. In bibliotheken vind je bijna geen recente boeken meer over nationale economische ontwikkeling, maar des te meer over stedelijke en regionale ontwikkeling. Economisch 'succesvolle' steden zijn steden waar er een coherente elite en weinig contestatie, tegenkracht en kritiek is. Die steden zijn gevormd naar het evenbeeld van die elites. Politieke, culturele en economische elites trekken aan hetzelfde zeel. Barcelona is hier een zeer goed voorbeeld van; er is geen stedelijke strijd. Brussel is een voorbeeld van het tegenovergestelde. Er is in Brussel geen coherente elite die erin slaagt om een dominante visie te ontwikkelen. Brussel heeft in tegenstelling tot Barcelona erg sterke sociale bewegingen en er is veel contestatie. Een voorbeeld van die incoherentie is de saga van de failliete Arenberg cinema op de Anspachlaan. Anciaux wil die kopen om de Vlaamse aanwezigheid in Brussel te versterken, maar dan blijkt de Waalse overheid er eigenaar van te zijn. Die incoherentie creëert interessante mogelijkheden. In een ambassade van een niet langer bestaande Afrikaanse staat werd een Universele Ambassade opgericht die een thuishaven werd voor *sans-papiers*. Actievoerders gaven zelfs paspoorten aan mensen zonder papieren. De ambassade bevond zich in een legale schemerzone (diplomatisch gebied) die uitgebuit kan worden voor nieuwe, democratische experimenten. Door haar complexe politieke en institutionele structuur vertoont Brussel veel van die gaten en breuklijnen waar we kunnen ontsnappen aan de totaliserende logica van kapitalistische ontwikkeling in steden."

Hoe kunnen die lokale experimenten en micro-interventies gearticuleerd worden in een groter verhaal?

Swyngedouw: "Er is wereldwijd een ongelooflijke energie aanwezig voor een andere samenleving, maar die wordt te weinig samengebracht in nieuwe politieke projecten. We moeten lokale experimenten blijven aangrijpen als hefboomen voor emancipatorische verandering en ons bewust blijven van hun politieke karakter. Zelfs recuperatie kan positief zijn, zolang er maar contestatie en democratisch conflict is. Ik geloof niet in het einde van de grote verhalen. Het succes van het Vlaams Belang bewijst op een perverse manier dat de bevolking wel nog geïnteresseerd is in die grotere verhalen. Hun project is een uitgesproken politiek project. Ze schuiven een model voor een ideale homogene Vlaamse samenleving naar voren en schrikken er niet voor terug het

---

Door haar complexe politieke en institutionele structuur vertoont Brussel veel van die gaten en breuklijnen waar we kunnen ontsnappen aan de totaliserende logica van kapitalistische ontwikkeling in steden.

---

politiek onmogelijke te eisen. Zij tonen aan dat politiek om 'de onmogelijkheid' draait, terwijl alle andere gevestigde partijen vertrekken vanuit dat andere grote verhaal dat vandaag bestaat: het neoliberalisme. Door dat verhaal niet in vraag te stellen wordt politiek herleid tot de kunst van het mogelijke. Nochtans heb je op alle niveaus ontelbare organisaties die opstaan voor verandering, gaande van progressieve ecologisten tot alternatieve sociale fora. En toch grijpen zagezegde

politieke progressieven deze kansen niet aan. Om toch maar even normatief te zijn, zou ik socialisme, en bij uitbreiding elk progressief alternatief voor neoliberalisme, definiëren als een samenleving die gebaseerd is op gelijkheid. Via politieke gelijkheid worden de samenleving en de economie vormgegeven. Voor een socialist of een links ecologist betekent democratie dat via de politiek gedefinieerd wordt op welke manier de samenleving georganiseerd is. Voor neoliberalen is de politiek altijd ondergeschikt aan de economie.”

Je recentere werk heeft betrekking op stedelijke politieke ecologie. Zijn steden niet net het tegenovergestelde van wat meestal onder ‘natuur’ begrepen worden? Vanwaar de koppeling van die twee?

Swyngedouw: “Alles wat ik doe heeft een politieke motivatie, en ook al denk ik steeds minder dat de ecologische beweging het alternatief is, de ecologische problematiek blijft erg belangrijk. De ecologische beweging is teveel begaan met de natuur en het klimaat in fetisjistische zin. Zo komt ze snel terecht in een antistedelijke en antimoderniserende houding. Er is niets a priori onnatuurlijks aan de stad. We wijzigen de natuur constant. Onze hele wereld is een sociaal-ecologisch product. De stad is de veruitwendiging van een bepaalde sociaal-ecologische configuratie. Enkel door en in de stad kunnen we evolueren naar een nieuwe sociaal-ecologische orde. Men moet stoppen de klimaatsverandering als een catastrofe voor te stellen. Op die manier wordt ze buiten het politieke debat geplaatst. De klimaatsverandering zal in de eerste plaats leiden tot een andere samenleving. Het bestrijden van de klimaatsveranderingen leidt niet tot een rechtvaardige samenleving. De politieke discussie moet gaan over de vraag of die andere samenleving rechtvaardig of onrechtvaardig is. Hierdoor bekijken we ecologie als een politiek vraagstuk, terwijl het nu beperkt is tot een gedepoliteerd milieuvraagstuk. Een ecologisch project voor de stad gaat over de politieke vraag waar we naartoe willen op sociaal en ecologisch vlak. Daarom moeten we de ecologische strijd in de stad voeren en niet zomaar in de bossen rond Brugge.”

Kun je een voorbeeld geven van de natuur in steden? Je deed bijvoorbeeld onderzoek in Guayaquil in Ecuador naar water?

Swyngedouw: “Ik ben vooral geïnteresseerd in de stad als een gigantisch sociaal-metabolisch vehikel, als een immense materiële accumulatie van getransformeerde en nieuw geproduceerde natuur. Elk ‘ding’ in de samenleving is een samenballing van fysieke en sociale transformatie en metabolisme. Elk ‘ding’ van het dagdagelijkse stedelijke leven, het sociaal-fysisch milieu, is ingebed in vaak wereldwijde sociaal-ecologische processen. Denk maar aan de koffie die je drinkt in het café om de hoek. Als je de sociaal-ecologische archeologie van een kopje koffie zou uitbenen heb je vrijwel de totaliteit van het globale en lokale sociaal-ecologische in kaart gebracht: de koffieproductie en haar sociaal-ecologische relaties in Afrika of Zuid Amerika, de ecologische transformaties in agarische gebieden, ontbossing, de arbeidsverhoudingen in de koffie-industrie, ongelijke ruilrelaties op wereldniveau, de activiteiten van de wereldhandelsorganisatie of de Europese Unie, de gender-relaties in de distributiesector, enz.... Als je dat uitbreidt tot het geheel van de stedelijke praktijken dan zie je dat de stad, en vergeet niet dat meer dan de helft van de wereldbevolking in de stad leeft, de plaats is waar lokale, nationale en mondiale sociaal-ecologische processen samenkomen en gestuurd worden.

Vandaar ook mijn interesse voor water. Wereldwijd zijn er meer dan een miljard stadsbewoners die geen adequate sanitaire voorzieningen hebben. Tekort aan drinkbaar water of goede sanitaire voorzieningen is de hoofdoorzaak van

premature mortaliteit. Het aantal mensen dat sterft door watergebrek is vele malen groter dan zelfs de meest negatieve voorspellingen van de gevolgen van klimaatverandering. Waterproblemen zijn momenteel bij uitstek de sociaal-ecologische catastrofe. Echter, en dat wijst mijn onderzoek in Guyaquil en dat van anderen wereldwijd uit, dit gebrek aan water is vrijwel nooit te wijten aan 'natuurlijke' waterschaarste, maar aan de sociale machts- en eigendomsverhoudingen rond water.

De machtigen sterven nooit van dorst, alleen de machtelozen sterven door een gebrek aan rechten op de natuur, in dit geval water. Zo zie je dat een glas water dat uit de kraan komt in Guayaquil (als je al een kraan hebt natuurlijk) ingebed is in lokale politieke en economische verhoudingen, en in transnationale financiële afhankelijkheidsprocessen. De privatisering van waterbeheer, dat effectief gesteund wordt door nationale (ook de Belgische), Europese en globale instellingen doet de strijd over de toe-eigening van water nog toenemen.

Water is één van de grote sociale strijdpunten in de steden van het globale Zuiden. Het is een strijd over wie recht heeft op wat soort van natuur en in welke omstandigheden; het is een strijd voor de organisatie van het stedelijk sociaal-fysisch milieu. Elke sociale strijd is een strijd voor de toe-eigening van en het beheer over de natuur en haar metabolische processen – een strijd voor gelijkheid ten opzichte van de relatie tot de natuur. Neoliberalisering is één van de fronten van die strijd en water in de stad is één van de grote strijdpunten die letterlijk gaan over leven en dood, over ongelijke toegang tot en relatie met de fysieke natuur. De strikt ecologische opvatting dat water 'schaars' is dient uiteindelijk een neoliberaal verhaal dat stelt dat schaarste best door de markt geregeld wordt en dus uiteindelijk enkel beschikbaar is voor diegenen die er kunnen voor betalen. Water is niet schaars voor de elite, het is enkel schaars voor de armen van de wereld. Anders gaan Leven is reeds de dagelijkse realiteit voor miljarden wereldburgers die moeten leven met een schaarste die echter niet door de natuur gecreëerd werd, maar door ongelijke sociale en politieke verhoudingen."

Sommigen zullen claimen dat je de grenzen van de natuur, zeg maar de bio-fysische grenzen van het eco-systeem aarde niet erkent, en alleen de natuur als een object van menselijke strijd om grondstoffen ziet? Hoe sta je daar tegenover?

Swyngedouw: "Uiteraard erken ik de materialiteit van de natuur en, daarmee, natuurlijk ook de grenzen eigen aan de materialiteit van de dingen. Echter, het hedendaagse malthusianisme dat eigen is aan delen van de ecologische beweging deel ik niet. Integendeel, dit leidt onvermijdelijk naar een conservatieve houding in het beste geval en tot een perverse sociale politiek in het slechtste geval. Neem het klimaatverhaal. De teneur van het verhaal is dat de huidige civilisatie tot een vroegtijdig einde zal komen of op zijn minst grondig zal wijzigen tenzij we de klimaatverandering stoppen. Dus, naar beneden met die CO² of de wereld komt in serieuze problemen binnen 30 of 100 jaar. Dit is een gigantisch behoudsgezinde stelling (vandaar ook dat liberaal-conservatieven als Gore, Blair en Clinton, en zelfs Bush zich in dit verhaal kunnen vinden). Het stelt impliciet dat we de huidige civilisatie willen behouden – we moeten enkel trachten de controletechnologie voor CO² (het Kyoto protocol of het stimuleren van hybride wagens) te verbeteren, dan kan de ongelijke sociaal-ecologische structuur van het liberalisme gewoon verder overleven. De klimaatpolitiek vandaag gaat in eerste plaats over het veilig stellen van de duurzame ontwikkeling van een fundamenteel onrechtvaardig kapitalistisch-ecologisch systeem.

Ik stel daartegenover dat de huidige onrechtvaardige en ondemocratische

---

De klimaatpolitiek vandaag gaat in eerste plaats over het veilig stellen van de duurzame ontwikkeling van een fundamenteel onrechtvaardig kapitalistisch-ecologisch systeem.

'civilisatie' niet moet behouden blijven maar veranderen moet in sociaal-ecologisch emancipatorische zin. Dat doe je niet enkel door CO² naar beneden te halen maar door politieke strijd en door grondige sociaal-politieke verandering hier en nu). Ik ben ervan overtuigd dat het gemeengoed worden van het klimaatverhaal weinig sociaal-ecologische veranderingen met zich zal meebrengen,. Het zal wel leiden tot een herintroductie van kernenergie (en dit is reeds bezig overal ter wereld en komt bovendien goed uit nu de grenzen voor toenemende olieproductie bereikt zijn) en het in stand houden van bestaande machtsverhoudingen. Ongelijke kapitalistisch-ecologische ontwikkeling gebeurt even gemakkelijk met uranium, zon en wind, als met olie of steenkool.

Uiteindelijk is het sociaal-ecologische probleem niet het gevolg van de 'grenzen' van de materiële natuur (die er wel zijn) maar het gevolg van de noodzakelijke excessen van het kapitalisme. Exces is fundamenteel voor kapitalisme. De kapitalistische elite kan haar sociaal-ecologische configuratie slechts behouden door steeds meer te produceren, dat betekent een steeds toenemende metabolisering van de natuur en haar producten. De duurzaamheid van kapitalisme is gebaseerd op de continue productie van exces. Uiteraard stoot het kapitalisme als exces daarmee steeds op haar eigen fysieke of sociale grenzen. De kapitalistische dynamiek is een dynamiek wiens exces steeds op fysieke grenzen stoot. Echter, en dat zie je in het klimaatdebat, het is even sterk in het veranderen van de grenzen, en in het stelselmatig verplaatsen van de problemen. Ik ben ervan overtuigd dat het succes van het klimaatverhaal niet het energieverbruik zal doen afnemen (daar kan kapitalisme niet mee om), maar de energiebronnen zullen veranderen. In eerste instantie zal de CO² uitstoot vervangen worden door toenemend (en uiteindelijk excessief) radioactief afval. Vandaar ook mijn pleidooi voor de ecologische beweging om zich niet blind te staren op de nochtans reële milieuproblemen, maar op de sociaal-ecologische verhoudingen en politieke processen die die problemen, grenzen, en niet-duurzame excessen creëren. Dat vergt een politieke mobilisatie rond een politiek project, een dat radicaal de kapitalistische

Erik Swyngedouw

ecologische excessen aanpakt en andere sociaal-ecologische verhoudingen mogelijk maakt. Dit vereist ook een dringende bezinning over de aard van en een strategie voor politieke actie in een wereld die grotendeels gestuurd wordt door een postpolitieke neoliberale consensus.”

Persoonlijke vraag die daarop aansluit: Hoe verhoudt zich het element van politieke strijd, ten opzichte van de materialiteit van natuur? In de ecologische beweging hoor je onophoudelijk dat je niet kunt onderhandelen met een ijsschots.

Swyngedouw: “Elke politieke strijd handelt fundamenteel over een strijd over en voor de natuur. Neem de traditionele arbeidersstrijd. Die draait om loon (een ander woord voor het recht op een deel van de natuur in de vorm van vlees, bakstenen, wagen, etc...), arbeidsomstandigheden (de organisatie van de sociaal-ecologische leefruimte) en tijd (over wie het recht heeft om het lichaam en haar mogelijkheden te beheren. Arbeidstijd is niets anders dan het geven van het recht op de sociaal-fysiologische lichaamskwaliteiten aan diegene die betaalt versus ‘vrije’ tijd, dat is de periode dat je zelf beslist over het gebruik van je lichaamsnatuur). De nieuwe sociale bewegingen rond water, biodiversiteit, landrechten, de eigendom van genplasma, enz... zijn ook uitgesproken conflicten over het beheer en de ‘eigendom’ van natuur. Dus in die zin is elke politieke strijd een strijd over natuur en haar beheer. De fysieke natuur (zoals een ijsschots, CO₂ of menselijke lichamen) wordt effectief en affectief onderdeel van die politieke strijd, een actieve politieke actant (zoals Latour het zou stellen). Maar de natuur strictu sensu heeft uiteraard geen discours maar wel een stem; effectief gebruikt door dramatische klimaatsbeelden van met luid geraas afbrokkelende gletsjers als gevolg van opwarming. Sociaal-ecologische politiek vereist de mobilisatie (of beter het betrekken of verstrikken) van niet-menselijke actanten in het politieke discours en de politieke praktijk. Echter, deze recruitering van niet-menselijke actanten (zoals CO₂, ijsschotsen, water, genen, enz....) vereist de vertaling van deze actoren in termen van hun plaats, rol, en positie binnen de sociaal-politieke netwerken die het politieke terrein bezetten en bepalen. Of met andere woorden, de fysieke materialiteit van de dingen is zowel conditie voor, arena en resultaat van politieke strijd: het eindresultaat van de sociale constructie van het gewenste milieu is de fysieke productie van een concrete materiële en sociale ruimte, een productie die plaats vindt doorheen het politieke proces. De natuur is daarmee zowel begin als eindpunt van het politieke proces.”

BIO

Pascal Debruyne is moraalfilosoof en als doctoraal onderzoeker verbonden aan het Centrum voor Duurzame Ontwikkeling (CDO) in Gent, lid van de ecologische denktank *Terra Reversa* en Oikos.

Stijn Oosterlynck is als post-doctoraal onderzoeker verbonden aan het Centre for the Environment van de universiteit van Oxford en aan het departement voor Architectuur, Stedenbouw en Ruimtelijke Planning (ASRO) van de KULeuven.